

CARLOS CASTANEDA

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΔΟΝ ΧΟΥΑΝ

διόπτρα

**CARLOS
CASTANEDA**

**Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΟΥ ΔΟΝ ΧΟΥΑΝ**

Μετάφραση: Μιχάλης Δελέγκος

δίοπτρα

Τίτλος πρωτοτύπου: THE TEACHINGS OF DON JUAN, Carlos Castaneda

Copyright © 1968 by Regents of the University of California Copyright renewed © 1996 by Carlos Castaneda / All rights reserved

Published by arrangement with Baror International, Inc.

© Για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο: Εκδόσεις Διόπτρα, 2026
Εκδίδεται κατόπιν συμφωνίας με τους Baror International, Inc.

Πρώτη ελληνική ψηφιακή έκδοση: Μάρτιος 2026

Μετάφραση: Μιχάλης Δελέγκος / Επιμέλεια κειμένου: Ανδρομάχη Γεωργιάδου / Σχεδιασμός εξωφύλλου: Γιώργος Παναρετάκης,
Εκδόσεις Διόπτρα / Ψηφιακή σελιδοποίηση: Έρση Σιωτηρίου, Εκδόσεις Διόπτρα

Κεντρικά γραφεία: Αγ. Παρασκευής 40, 121 32 Περιστερί, Τηλ.: 210 380 52 28, Fax: 210 330 04 39, Βιβλιοπωλείο Books & Life:
Σόλωνος 93-95, 106 78 Αθήνα, Τηλ.: 210 330 07 74

www.dioptra.gr • e-mail: info@dioptra.gr

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή ή ανατύπωση μέρους ή του συνόλου του βιβλίου σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

Απαγορεύεται η χρήση ή η αναπαραγωγή με οποιονδήποτε τρόπο μέρους ή όλου του βιβλίου για την εκπαίδευση τεχνολογιών ή συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης. Τα δικαιώματα επί του παρόντος έργου διατηρούνται ρητά όσον αφορά την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων (Άρθρο 4§3) Οδηγία (ΕΕ) 2019/790.

ISBN: 978-618-10-0281-1

Στον δον Χουάν και στα δύο πρόσωπα που μοιράστηκαν
μαζί μου την αίσθησή του για τον μαγικό χρόνο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θέλω να εκφράσω τη βαθιά ευγνωμοσύνη μου στον καθηγητή Clement Meighan, που έθεσε τις βάσεις και κατεύθυνε την πορεία της ανθρωπολογικής εργασίας μου· στον καθηγητή Harold Garfinkel, που μου έδωσε το παράδειγμα της εξαντλητικής έρευνας· στον καθηγητή Robert Edgerton, που άσκησε κριτική στο έργο μου από την αρχή· στους καθηγητές William Bright και Pedro Carrasco για την κριτική και την ενθάρρυνσή τους· και στον καθηγητή Lawrence Watson για την ανεκτίμητη βοήθειά του στην αποσαφήνιση της ανάλυσής μου. Τέλος, είμαι ευγνώμων στην κυρία Grace Stimson και τον κύριο F. A. Guilford για τη βοήθειά τους στην προετοιμασία του χειρογράφου.

Τα σχόλια του συγγραφέα με αφορμή τη συμπλήρωση τριάντα ετών από την πρώτη έκδοση του έργου

Η πρώτη έκδοση αυτού του βιβλίου έγινε το 1968. Με αφορμή τη συμπλήρωση τριάντα ετών από την κυκλοφορία του, θα ήθελα να κάνω ορισμένες διευκρινίσεις σχετικά με το ίδιο το έργο και να διατυπώσω κάποια γενικά συμπεράσματα για το αντικείμενο του βιβλίου, στα οποία κατέληξα έπειτα από χρόνια σοβαρής και συστηματικής προσπάθειας. Το βιβλίο είναι καρπός μιας ανθρωπολογικής έρευνας που έκανα στην πολιτεία της Αριζόνα των ΗΠΑ και στην πολιτεία της Σονόρα του Μεξικού. Ενώ ήμουν μεταπτυχιακός φοιτητής στο τμήμα Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια στο Λος Άντζελες, του UCLA, έτυχε να γνωρίσω έναν ηλικιωμένο σαμάνο, έναν Ινδιάνο Γιάκι από την πολιτεία της Σονόρα στο Μεξικό. Τον έλεγαν Χουάν Μάτους.

Συμβουλευτήκα διάφορους καθηγητές του τμήματος Ανθρωπολογίας σχετικά με τη δυνατότητα να πραγματοποιήσω μια ανθρωπολογική έρευνα έχοντας ως βασική πηγή πληροφοριών τον ηλικιωμένο σαμάνο. Όλοι τους προσπάθησαν να με μεταπείσουν με βάση την πεποίθησή τους ότι, πριν σκεφτώ να κάνω έρευνα, όφειλα να δώσω προτεραιότητα στην απόκτηση των απαιτούμενων ακαδημαϊκών γνώσεων και στις τυπικές διαδικασίες της μεταπτυχιακής φοίτησης, δηλαδή τις γραπτές και προφορικές εξετάσεις. Οι καθηγητές είχαν απόλυτο δίκιο. Δεν χρειαζόταν να προσπαθήσουν ιδιαίτερα για να με πείσουν ότι η συμβουλή τους ήταν λογική.

Υπήρξε, όμως, ένας καθηγητής, ο δόκτωρ Clement Meighan, που με παρακίνησε να κάνω έρευνα. Αυτός είναι ο άνθρωπος στον οποίο έχω υποχρέωση επειδή μου έδωσε την έμπνευση για μια ανθρωπολογική έρευνα. Ήταν ο μόνος που με παρότρυνε να εκμεταλλευτώ στο έπακρο τη

δυνατότητα που μου δινόταν. Η παρότρυνσή του βασιζόταν στις δικές του εμπειρίες ως αρχαιολόγου. Μου είπε πως είχε διαπιστώσει, μέσω του έργου του, ότι ο χρόνος είχε ύψιστη σημασία, και ότι πλέον απέμενε ελάχιστος μέχρι η απέραντη και πολύπλοκη γνώση που είχαν αποκτήσει πολιτισμοί ευρισκόμενοι πια σε παρακμή να χαθεί για πάντα κάτω από την επίδραση της σύγχρονης τεχνολογίας και των νεότερων φιλοσοφικών ρευμάτων. Μου έφερε ως παράδειγμα το έργο ορισμένων αναγνωρισμένων ανθρωπολόγων στα τέλη του δέκατου ένατου και στις αρχές του εικοστού αιώνα, οι οποίοι συνέλεγαν εθνογραφικά στοιχεία όσο πιο γρήγορα, αλλά και όσο πιο μεθοδικά γινόταν σχετικά με την κουλτούρα των Ινδιάνων των Μεγάλων Πεδιάδων και της Καλιφόρνια. Η σπουδή τους ήταν δικαιολογημένη, γιατί μέσα σε μία μόνο γενιά, οι πηγές των πληροφοριών γύρω από την κουλτούρα των περισσότερων ιθαγενών χάθηκαν, ειδικά στην Καλιφόρνια.

Ενώ συνέβαιναν όλα αυτά, είχα την τύχη να παρακολουθήσω τα μαθήματα του καθηγητή Harold Garfinkel, του τμήματος Κοινωνιολογίας του UCLA. Μου πρόσφερε ένα εκπληκτικό εθνομεθολογικό πρότυπο σύμφωνα με το οποίο οι πρακτικές της καθημερινής ζωής αποτελούν αντικείμενο μελέτης, και το φαινόμενο που μελετάται εξετάζεται «εκ των έσω», με βάση τη δική του λογική. Οι αρχές και οι κανόνες που εξάγονται προσιδιάζουν μόνο σε αυτό. Συνεπώς, οι πρακτικές των σαμάνων, ιδωμένες ως σύστημα που διέθετε δική του συνοχή, δικούς του κανόνες και διάρθρωση, αποτελούσαν αξιόπιστο αντικείμενο επιστημονικής έρευνας. Αυτή η έρευνα δεν θα βασιζόταν σε θεωρίες διατυπωμένες εκ των προτέρων ούτε σε συγκρίσεις με υλικό που είχε συλλεχθεί στο πλαίσιο μιας διαφορετικής συλλογιστικής.

Λόγω της επιρροής που μου άσκησαν αυτοί οι δύο καθηγητές, ασχολήθηκα επισταμένως με την έρευνα. Οι δύο κινητήριες δυνάμεις που αναδύθηκαν από την επαφή μου με αυτούς τους δύο ανθρώπους ήταν οι εξής: το γεγονός ότι απέμενε ελάχιστος χρόνος μέχρι οι διαδικασίες σκέψης στην κουλτούρα των ιθαγενών Αμερικανών να εξαφανιστούν μέσα στο χαοτικό συνονθύλευμα της σύγχρονης τεχνολογίας, και το ότι το

φαινόμενο που έπρεπε να παρατηρηθεί –όποιο κι αν ήταν αυτό– αποτελούσε αντικείμενο έρευνας και άξιζε να του αφιερώσω όλη μου την προσοχή και σοβαρότητα.

Η έρευνά μου με απορρόφησε σε τέτοιο βαθμό ώστε είμαι σίγουρος πως στο τέλος απογοήτευσα τους ανθρώπους που με ενθάρρυναν. Βρέθηκα σε ένα πεδίο εντελώς άγνωστο. Εδώ που τα λέμε, δεν ήταν αντικείμενο ούτε της ανθρωπολογίας, ούτε της κοινωνιολογίας, ούτε της φιλοσοφίας, ούτε της θρησκείας. Είχα ακολουθήσει τους κανόνες και τη διάρθρωση των ίδιων των φαινομένων, αλλά δεν είχα την ικανότητα να καταλήξω σε ένα ασφαλές συμπέρασμα. Συνεπώς, υπονόμεισα τη συνολική προσπάθειά μου, καθώς η δουλειά μου δεν πληρούσε τα ακαδημαϊκά κριτήρια με βάση τα οποία θα προσδιοριζόταν η επάρκεια ή η ανεπάρκειά της.

Με απλά λόγια, αυτό που συνέβη ήταν ότι ο Ινδιάνος μάγος της φυλής Γιάκι, ο δον Χουάν Μάτους, με εισήγαγε στη γνωστική λειτουργία των σαμάνων του αρχαίου Μεξικού. Με τον όρο «γνωστική λειτουργία» εννοώ τις διαδικασίες μέσω των οποίων αποκτάται η γνώση στην καθημερινή ζωή, διαδικασίες που περιλαμβάνουν τη μνήμη, την εμπειρία, την αντίληψη και την επιδέξια χρήση οποιασδήποτε δομής. Η ιδέα της γνωστικής λειτουργίας ήταν, εκείνη την εποχή, το πιο δύσκολο εμπόδιο που είχα να αντιμετωπίσω. Ως μορφωμένος Δυτικός, αδυνατούσα να αντιληφθώ ότι η γνωστική λειτουργία, όπως ορίζεται φιλοσοφικά στις μέρες μας, μπορούσε να είναι κάτι άλλο εκτός από μια ομοιογενής, καθολική διαδικασία, κοινή για όλη την ανθρωπότητα. Ο δυτικός άνθρωπος είναι πρόθυμος να λάβει υπόψη του τις πολιτισμικές διαφορές που δικαιολογούν αλλόκοτους τρόπους περιγραφής φαινομένων, αλλά οι πολιτισμικές διαφορές δεν μπορούν να δικαιολογήσουν το ότι οι διαδικασίες μνήμης, εμπειρίας, αντίληψης και επιδέξιας χρήσης της γλώσσας μπορεί να είναι οτιδήποτε άλλο πέρα από διαδικασίες γνωστές σε εμάς. Με άλλα λόγια, για τον δυτικό άνθρωπο, υπάρχει μόνο η γνωστική λειτουργία ως σύνολο γενικών διαδικασιών.

Όμως, για τους μάγους σαν τον δον Χουάν υπάρχει η γνωστική

λειτουργία του σύγχρονου ανθρώπου, αλλά υπάρχει και η γνωστική λειτουργία των σαμάνων του αρχαίου Μεξικού. Ο δον Χουάν θεωρούσε αυτές τις δύο ολόκληρους κόσμους καθημερινής ζωής που διαφέρουν εγγενώς ο ένας από τον άλλον. Σε μια δεδομένη στιγμή, χωρίς να το καταλάβω, η δουλειά μου μετατράπηκε μυστηριωδώς από συλλογή ανθρωπολογικών δεδομένων σε εσωτερίκευση των διαδικασιών γνωστικής λειτουργίας του κόσμου των σαμάνων.

Η πραγματική εσωτερίκευση τέτοιων συλλογιστικών συνεπάγεται μια μεταμόρφωση, μια διαφορετική ανταπόκριση στον κόσμο της καθημερινής ζωής. Οι σαμάνοι ανακάλυψαν ότι η αρχική ώθηση αυτής της μεταμόρφωσης εκδηλώνεται πάντα ως νοητική σύνδεση με κάτι που φαίνεται να είναι απλώς μια έννοια, αλλά που κρύβει ισχυρές τάσεις οι οποίες περνούν απαρατήρητες. Αυτό το περιέγραψε ιδανικά ο δον Χουάν όταν είπε: «Ο κόσμος της καθημερινής ζωής δεν μπορεί να εκληφθεί ως κάτι προσωπικό που έχει δύναμη πάνω μας, κάτι που μπορεί να μας δημιουργήσει ή να μας καταστρέψει, επειδή το πεδίο μάχης του ανθρώπου δεν βρίσκεται στον αγώνα του με τον κόσμο γύρω του. Το πεδίο μάχης του βρίσκεται πέρα από τον ορίζοντα, σε μια περιοχή που είναι αδιανόητη για τον μέσο άνθρωπο, στην περιοχή όπου ο άνθρωπος παύει να είναι άνθρωπος».

Εξήγησε τα παραπάνω λέγοντας ότι ήταν ενεργειακά επιβεβλημένο για τα ανθρώπινα όντα να συνειδητοποιήσουν πως το μόνο που έχει σημασία είναι η συνάντησή τους με το άπειρο. Ο δον Χουάν δεν μπορούσε να απλοποιήσει τον όρο άπειρο κάνοντας μια πιο εύληπτη περιγραφή. Είπε ότι ενεργειακά δεν επιδεχόταν αναγωγή· ήταν κάτι που δεν μπορούσε να προσωποποιηθεί ούτε καν να υπονοηθεί, παρά μόνο με αόριστους όρους όπως το άπειρο, «lo infinito».

Εκείνη την εποχή δεν καταλάβαινα ότι ο δον Χουάν μου έκανε απλώς μια γοητευτική διανοητική περιγραφή· μου περιέγραφε κάτι που αποκαλούσε «ενεργειακό γεγονός». Τα ενεργειακά γεγονότα για εκείνον ήταν τα συμπεράσματα στα οποία κατέληγαν ο ίδιος και οι άλλοι σαμάνοι σαν αυτόν όταν ασχολούνταν με μια λειτουργία την οποία αποκαλούσαν

θέαση: ήταν η πράξη της απευθείας αντίληψης της ενέργειας καθώς ρέει στο σύμπαν. Η ικανότητα να αντιλαμβάνεται κανείς την ενέργεια με αυτόν τον τρόπο είναι ένα από τα κορυφαία σημεία του σαμανισμού.

Σύμφωνα με τον δον Χουάν, η επαφή μου με τη γνωστική λειτουργία των σαμάνων του αρχαίου Μεξικού έγινε με παραδοσιακό τρόπο, δηλαδή όπως γινόταν σε κάθε μυσούμενο σαμάνο ανά τους αιώνες. Η εσωτερίκευση των διαδικασιών ενός διαφορετικού συστήματος γνωστικής λειτουργίας άρχιζε πάντα με την εστίαση όλης της προσοχής του μυσούμενου σαμάνου στη συνειδητοποίηση ότι είμαστε πλάσματα που οδεύουμε προς τον θάνατο. Ο δον Χουάν και οι άλλοι σαμάνοι σαν αυτόν πίστευαν ότι η πλήρης συνειδητοποίηση αυτού του ενεργειακού γεγονότος, αυτής της αλήθειας που δεν είναι δυνατόν να ειπωθεί με πιο απλά λόγια, μπορεί να οδηγήσει στην αποδοχή της νέας γνωστικής λειτουργίας.

Το αποτέλεσμα που επεδίωκαν οι σαμάνοι σαν τον δον Χουάν ήταν να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τους κάτι που, λόγω της απλότητάς του, είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί: ότι είμαστε όντως πλάσματα που θα πεθάνουν. Συνεπώς, ο πραγματικός αγώνας του ανθρώπου δεν είναι η πάλη με τους συνανθρώπους του, αλλά με το άπειρο, και δεν πρόκειται καν για αγώνα· ουσιαστικά πρόκειται για αποδοχή. Πρέπει να αποδεχτούμε με τη θέλησή μας το άπειρο. Όπως το περιέγραφαν οι μάγοι, οι ζωές μας πηγάζουν από το άπειρο και καταλήγουν εκεί από όπου πηγάζουν: στο άπειρο.

Οι περισσότερες διαδικασίες που περιέγραψα στο βιβλίο μου είχαν να κάνουν με τη φυσική συνδιαλλαγή του εαυτού μου ως κοινωνικοποιημένου όντος υπό την επίδραση των νέων συλλογιστικών. Στο πλαίσιο της επιτόπιας έρευνας που έκανα, αυτά που συνέβαιναν ήταν πολύ πιο επιτακτικά από μια απλή πρόσκληση να εσωτερικεύσω τις διαδικασίες αυτής της νέας σαμανιστικής γνωστικής λειτουργίας· ήταν απαίτηση. Έπειτα από χρόνια αγώνα να διατηρήσω ακέραια τα όρια του εαυτού μου, αυτά τα όρια υποχώρησαν. Ο αγώνας για τη διατήρησή τους ήταν μια ανούσια πράξη, αν τη δει κανείς υπό το πρίσμα αυτών που

ήθελαν να κάνουν ο δον Χουάν και οι σαμάνοι σαν αυτόν. Όμως ήταν μια πολύ σημαντική πράξη υπό το πρίσμα της δικής μου ανάγκης, που ήταν η ανάγκη την οποία έχει κάθε πολιτισμένο άτομο: να διατηρήσω τα όρια του γνωστού κόσμου.

Ο δον Χουάν είπε ότι το ενεργειακό γεγονός που αποτελούσε τον ακρογωνιαίο λίθο της γνωστικής λειτουργίας των σαμάνων του αρχαίου Μεξικού ήταν ότι κάθε λεπτή διαφοροποίηση του σύμπαντος είναι έκφραση ενέργειας. Οι σαμάνοι, από το πλεονεκτικό σημείο από το οποίο έβλεπαν απευθείας την ενέργεια, κατέληξαν στο ενεργειακό γεγονός ότι ολόκληρος ο κόσμος αποτελείται από ένα δίδυμο δυνάμεων που είναι ταυτόχρονα αντίθετες και συμπληρωματικές μεταξύ τους. Αποκαλούσαν αυτές τις δύο δυνάμεις έμψυχη ενέργεια και άψυχη ενέργεια.

Είδαν ότι η άψυχη ενέργεια δεν έχει επίγνωση. Για τους σαμάνους η επίγνωση είναι μια παλλόμενη κατάσταση της έμψυχης ενέργειας. Ο δον Χουάν είπε ότι οι σαμάνοι του αρχαίου Μεξικού ήταν οι πρώτοι που είδαν ότι όλοι οι οργανισμοί πάνω στη Γη διαθέτουν παλλόμενη ενέργεια. Τους αποκαλούσαν οργανικά όντα, και είδαν ότι ο ίδιος ο οργανισμός είναι αυτός που δημιουργεί τη συνοχή και θέτει τα όρια αυτής της ενέργειας. Είδαν επίσης ότι υπάρχουν μάζες παλλόμενης έμψυχης ενέργειας που έχουν δική τους συνοχή και δεν υπόκεινται στους περιορισμούς του οργανισμού. Τις αποκαλούσαν ανόργανα όντα, και τις χαρακτήριζαν μάζες μιας συνεκτικής ενέργειας που είναι αόρατη στο γυμνό μάτι· η ενέργεια αυτή έχει επίγνωση του εαυτού της και διαθέτει ενότητα που καθορίζεται από μια συγκολλητική δύναμη διαφορετική από τη συγκολλητική δύναμη ενός οργανισμού.

Οι σαμάνοι σαν τον δον Χουάν είδαν ότι η ουσιαστική λειτουργία της άψυχης ενέργειας, τόσο της οργανικής όσο και της ανόργανης, είναι να μετατρέπει την ενέργεια στο σύμπαν γενικά σε αισθητηριακά δεδομένα. Στην περίπτωση των οργανικών όντων, αυτά τα αισθητηριακά δεδομένα μετατρέπονται στη συνέχεια σε ένα σύστημα ερμηνείας στο οποίο η ενέργεια ταξινομείται, και σε κάθε ταξινόμηση, όποια κι αν είναι αυτή, αποδίδεται μια δεδομένη αντίδραση. Πεποίθηση των μάγων είναι ότι

στον κόσμο των ανόργανων όντων τα αισθητηριακά δεδομένα, στα οποία μεταμορφώνουν την ενέργεια τα ανόργανα όντα, πρέπει, εξ ορισμού, να ερμηνεύονται από αυτούς, όσο ακατανόητος κι αν είναι ο τρόπος με τον οποίο το κάνουν.

Σύμφωνα με τη λογική των σαμάνων, στην περίπτωση των ανθρώπινων όντων, το σύστημα ερμηνείας των αισθητηριακών δεδομένων είναι η γνωστική λειτουργία τους. Πιστεύουν ότι η ανθρώπινη γνωστική λειτουργία μπορεί να διακοπεί προσωρινά, αφού είναι απλώς ένα ταξινομικό σύστημα στο οποίο οι αντιδράσεις έχουν ταξινομηθεί μαζί με την ερμηνεία των αισθητηριακών δεδομένων. Οι σαμάνοι ισχυρίζονται ότι, όταν συμβεί αυτή η διακοπή, η ενέργεια μπορεί να γίνει αντιληπτή απευθείας καθώς ρέει στο σύμπαν. Οι μάγοι περιγράφουν την απευθείας αντίληψη της ενέργειας ως κάτι που βλέπει κανείς με τα ίδια του τα μάτια, αν και τα μάτια συμμετέχουν μόνο ελάχιστα.

Η απευθείας αντίληψη της ενέργειας επέτρεπε στους μάγους σαν τον δον Χουάν να βλέπουν τα ανθρώπινα όντα ως σύνολα ενεργειακών πεδίων που έχουν την εμφάνιση φωτεινών σφαιρών. Η παρατήρηση των ανθρώπινων όντων με αυτόν τον τρόπο επέτρεπε στους σαμάνους να εξάγουν εντυπωσιακά ενεργειακά συμπεράσματα. Παρατήρησαν ότι η καθμία από αυτές τις φωτεινές σφαίρες συνδέεται ατομικά με μια ενεργειακή μάζα αδιανόητων διαστάσεων που υπάρχει στο σύμπαν· μια μάζα την οποία αποκαλούσαν σκοτεινή θάλασσα επίγνωσης. Παρατήρησαν ότι η κάθε σφαίρα είναι συνδεδεμένη με τη σκοτεινή θάλασσα επίγνωσης σε ένα σημείο που είναι πιο λαμπερό ακόμα και από την ίδια τη φωτεινή σφαίρα. Οι σαμάνοι αποκάλεσαν αυτό το σημείο σύνδεσης σημείο συνάρμοσης, γιατί παρατήρησαν ότι εκεί λαμβάνει χώρα η αντίληψη. Η ροή ενέργειας γενικά μετατρέπεται, σε εκείνο το σημείο, σε αισθητηριακά δεδομένα, και αυτά τα δεδομένα στη συνέχεια ερμηνεύονται ως ο κόσμος γύρω μας.

Όταν ζήτησα από τον δον Χουάν να μου εξηγήσει πώς συμβαίνει αυτή η διαδικασία της μετατροπής της ροής ενέργειας σε αισθητηριακά δεδομένα, μου απάντησε ότι το μόνο πράγμα που γνωρίζουν οι σαμάνοι

για αυτό είναι ότι η πελώρια μάζα ενέργειας που λέγεται σκοτεινή θάλασσα επίγνωσης παρέχει στα ανθρώπινα όντα όλα όσα χρειάζονται για να προκληθεί αυτή η μεταμόρφωση της ενέργειας σε αισθητηριακά δεδομένα, και ότι αυτή η διαδικασία δεν είναι δυνατόν να αποκωδικοποιηθεί αφού η αρχική πηγή είναι αχανής.

Αυτό που διαπίστωσαν οι σαμάνοι του αρχαίου Μεξικού όταν εστίασαν την όρασή τους στη σκοτεινή θάλασσα επίγνωσης ήταν ότι όλος ο κόσμος αποτελείται από φωτεινές ίνες που εκτείνονται στο άπειρο. Οι σαμάνοι τις περιγράφουν ως φωτεινές ίνες που απλώνονται παντού χωρίς να συναντιούνται ποτέ. Είδαν ότι αυτές οι ίνες είναι διακριτές, ωστόσο σχηματίζουν αδιανόητα πελώριες μάζες.

Μια άλλη τέτοια μάζα από ίνες, εκτός από τη σκοτεινή θάλασσα επίγνωσης που παρατήρησαν οι σαμάνοι και που τους άρεσε λόγω της δόνησής της, ήταν κάτι που αποκάλεσαν πρόθεση, ενώ την πράξη του κάθε σαμάνου χωριστά να εστιάζει την προσοχή του σε μια τέτοια μάζα την αποκάλεσαν σύνδεση με την πρόθεση. Είδαν ότι όλο το σύμπαν ήταν σύμπαν πρόθεσης, και για αυτούς η πρόθεση ήταν το ισοδύναμο της ευφυΐας. Συνεπώς το σύμπαν για αυτούς ήταν ένα σύμπαν υπέρτατης ευφυΐας. Το συμπέρασμά τους, που έγινε μέρος του γνωστικού κόσμου τους, ήταν ότι η παλλόμενη ενέργεια, έχοντας επίγνωση του εαυτού της, είναι ευφυής στο έπακρο. Είδαν ότι η μάζα της πρόθεσης στο σύμπαν ευθύνεται για όλες τις πιθανές μεταλλάξεις, όλες τις πιθανές παραλλαγές που συμβαίνουν σε αυτό, όχι εξαιτίας αυθαίρετων και τυχαίων περιστάσεων, αλλά λόγω της σύνδεσης με την πρόθεση που πραγματοποιεί η παλλόμενη ενέργεια στο επίπεδο της ίδιας της ενεργειακής ροής.

Ο δον Χουάν τόνισε ότι στον κόσμο της καθημερινής ζωής τα ανθρώπινα όντα χρησιμοποιούν την πρόθεση και τη σύνδεση με την πρόθεση στον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύουν τον κόσμο. Ο δον Χουάν, για παράδειγμα, μου επισήμανε το γεγονός ότι ο καθημερινός κόσμος μου δεν καθορίζεται από την αντίληψή μου, αλλά από την ερμηνεία της αντίληψής μου. Μου

έφερε ως παράδειγμα την έννοια του πανεπιστημίου, που εκείνη την εποχή ήταν μια ιδέα ύψιστης σημασίας για μένα. Είπε ότι το πανεπιστήμιο δεν ήταν κάτι που μπορούσα να αντιληφθώ με τις αισθήσεις μου, επειδή ούτε η όρασή μου, ούτε η ακοή μου, ούτε η γεύση μου, ούτε οι αισθήσεις της αφής και της όσφρησης μου έδιναν κάποιο στοιχείο για αυτό. Το πανεπιστήμιο υπήρχε μόνο στη δική μου σύνδεση με την πρόθεση και, προκειμένου να το κατασκευάσω σε αυτό το πλαίσιο, είχε χρειαστεί να χρησιμοποιήσω, με συνειδητό ή ασυνείδητο τρόπο, όλα όσα ήξερα ως πολιτισμένος άνθρωπος.

Το ενεργειακό γεγονός ότι το σύμπαν απαρτίζεται από φωτεινές ίνες οδήγησε τους σαμάνους στο συμπέρασμα ότι καθεμία από αυτές τις ίνες που εκτείνονται στο άπειρο είναι ένα πεδίο ενέργειας. Παρατήρησαν ότι οι φωτεινές ίνες, ή μάλλον τα πεδία ενέργειας αυτής της φύσης, συγκλίνουν στο σημείο συνάρμοσης και περνάνε μέσα από αυτό. Εφόσον το σημείο συνάρμοσης καθορίστηκε ως ίσο σε μέγεθος με ένα μπαλάκι του τένις, μόνο ένας πεπερασμένος αριθμός ενεργειακών πεδίων, που πάντως είναι δύσκολο να υπολογιστεί, συγκλίνει σε εκείνο το σημείο και περνάει από μέσα του.

Οι μάγοι του αρχαίου Μεξικού, όταν είδαν το σημείο συνάρμοσης, ανακάλυψαν το ενεργειακό γεγονός ότι η επίδραση των ενεργειακών πεδίων που περνούν από το σημείο συνάρμοσης μετατρέπεται σε αισθητηριακά δεδομένα· δεδομένα τα οποία στη συνέχεια ερμηνεύονται ως γνωστική λειτουργία του κόσμου της καθημερινής ζωής. Οι σαμάνοι απέδιδαν την ομοιογένεια της γνωστικής λειτουργίας μεταξύ των ανθρώπινων όντων στο γεγονός ότι το σημείο συνάρμοσης για όλη την ανθρώπινη φυλή βρίσκεται στο ίδιο σημείο στις ενεργειακές φωτεινές σφαίρες που είμαστε: στο ύψος της ωμοπλάτης και σε απόσταση ίση με ένα τεντωμένο χέρι πίσω της, στο όριο της φωτεινής σφαίρας.

Οι παρατηρήσεις τους μέσω της θέασης του σημείου συνάρμοσης οδήγησε τους μάγους του αρχαίου Μεξικού να ανακαλύψουν ότι το σημείο συνάρμοσης αλλάζει θέσεις υπό συνθήκες φυσιολογικού ύπνου ή ακραίας κούρασης ή ασθένειας ή κατανάλωσης ψυχοτρόπων φυτών.

Αυτοί οι μάγοι είδαν ότι, όταν το σημείο συνάρμοσης βρισκόταν σε νέα θέση, περνούσε από μέσα του διαφορετική μάζα ενέργειας, που το ανάγκαζε να μετατρέπει αυτά τα ενεργειακά πεδία σε αισθητηριακά δεδομένα και να τα ερμηνεύει, με αποτέλεσμα να παρέχει έναν αληθινό νέο κόσμο που είναι δυνατόν να γίνει αντιληπτός. Αυτοί οι σαμάνοι πίστευαν ότι κάθε νέος κόσμος που δημιουργείται με αυτόν τον τρόπο είναι κόσμος που περιλαμβάνει τα πάντα, διαφορετικός από τον κόσμο της καθημερινής ζωής, αλλά τελικά παρόμοιος με αυτόν λόγω του γεγονότος ότι μπορεί κανείς να ζήσει και να πεθάνει μέσα σε αυτόν.

Για τους σαμάνους σαν τον δον Χουάν, η πιο σημαντική εφαρμογή της σύνδεσης με την πρόθεση συνεπάγεται την εθελούσια μετακίνηση του σημείου συνάρμοσης για να φτάσει σε προκαθορισμένες θέσεις στο σύνολο των ενεργειακών πεδίων που απαρτίζουν το ανθρώπινο ον, κάτι που σημαίνει ότι στο πέρασμα χιλιάδων ετών μόχλευσης, οι μάγοι σαν τον δον Χουάν ανακάλυψαν ότι υπάρχουν βασικές θέσεις εντός της συνολικής φωτεινής σφαίρας που είναι το ανθρώπινο ον, στις οποίες μπορεί να βρεθεί το σημείο συνάρμοσης και όπου ο βομβαρδισμός που υφίσταται από τα ενεργειακά πεδία μπορεί να δημιουργήσει έναν εντελώς πραγματικό νέο κόσμο. Ο δον Χουάν με διαβεβαίωσε ότι είναι ενεργειακό γεγονός το ότι η δυνατότητα να ταξιδέψει κανείς σε οποιονδήποτε από αυτούς τους κόσμους, ή σε όλους, είναι η κληρονομιά όλων των ανθρώπινων όντων. Είπε ότι αυτοί οι κόσμοι βρίσκονται εκεί και περιμένουν, και ότι το μόνο που χρειάζεται ένας μάγος ή ένα ανθρώπινο ον για να φτάσει εκεί είναι να προκαλέσει με την πρόθεσή του τη μετακίνηση του σημείου συνάρμοσης.

Ένα άλλο ζήτημα που σχετίζεται με την πρόθεση, αλλά μετατίθεται στο επίπεδο της καθολικής σύνδεσης με την πρόθεση, ήταν για τους σαμάνους του αρχαίου Μεξικού το ενεργειακό γεγονός ότι το ίδιο το σύμπαν μάς ωθεί, μας τραβάει και μας δοκιμάζει διαρκώς. Για αυτούς ήταν ενεργειακό γεγονός το ότι το σύμπαν γενικά είναι αρπακτικό στον μέγιστο βαθμό, αλλά όχι αρπακτικό με την έννοια που αντιλαμβανόμαστε τον όρο: δηλαδή δεν ληλατεί, ούτε ληστεύει, ούτε τραυματίζει, ούτε

εκμεταλλεύεται άλλους προς όφελός του. Για τους σαμάνους του αρχαίου Μεξικού, η αρπακτική φύση του σύμπαντος σήμαινε ότι η σύνδεση με την πρόθεσή του είναι να βάζει διαρκώς σε δοκιμασία την επίγνωση. Είδαν ότι το σύμπαν δημιουργεί αναρίθμητα οργανικά και ανόργανα όντα. Το σύμπαν, ασκώντας πίεση σε όλα, τα αναγκάζει να ενισχύσουν την επίγνωσή τους και, με αυτόν τον τρόπο, το ίδιο το σύμπαν επιχειρεί να αποκτήσει επίγνωση του εαυτού του. Συνεπώς, στον γνωστικό κόσμο των σαμάνων το τελικό ζητούμενο είναι η επίγνωση.

Ο δον Χουάν Μάτους και οι σαμάνοι σαν αυτόν θεωρούσαν την επίγνωση ως την πράξη τού να έχει κανείς ηθελημένα συνείδηση όλων των αντιληπτικών δυνατοτήτων του ανθρώπου, όχι απλώς των αντιληπτικών δυνατοτήτων που υπαγορεύει μια οποιαδήποτε κουλτούρα της οποίας ο ρόλος φαίνεται να είναι ο περιορισμός της αντιληπτικής ικανότητας των μελών της. Ο δον Χουάν πίστευε ότι η απελευθέρωση της συνολικής αντιληπτικής ικανότητας των ανθρώπινων όντων δεν θα επηρέαζε κατά κανέναν τρόπο τη λειτουργική συμπεριφορά τους. Για την ακρίβεια, η λειτουργική συμπεριφορά θα αναδεικνυόταν σε ζήτημα ύψιστης σημασίας, διότι θα αποκτούσε νέα αξία. Η λειτουργικότητα σε αυτές τις συνθήκες καθίσταται μια εξαιρετικά απαιτητική αναγκαιότητα. Ο άνθρωπος, απελευθερωμένος από ιδεασμούς και ψευδοστόχους, έχει ως οδηγό της δράσης του μόνο τη λειτουργικότητα. Οι σαμάνοι το αποκαλούν αυτό τελειότητα, ακεραιότητα. Για αυτούς, το να είναι κανείς τέλειος, ακέραιος, σημαίνει να κάνει το καλύτερο που μπορεί και λιγάκι παραπάνω. Κατέληξαν στη λειτουργικότητα βασισμένοι στο γεγονός ότι είδαν απευθείας την ενέργεια όπως ρέει στο σύμπαν. Αφού η ενέργεια ρέει με συγκεκριμένο τρόπο, τότε το να ακολουθήσει κανείς τη ροή της ενέργειας σημαίνει για αυτούς να είναι λειτουργικός. Συνεπώς η λειτουργικότητα είναι ο κοινός παρονομαστής μέσω του οποίου οι σαμάνοι αντιμετωπίζουν τα ενεργειακά γεγονότα του γνωστικού τους κόσμου.

Η άσκηση όλων των μονάδων της γνωστικής λειτουργίας των μάγων επέτρεπε στον δον Χουάν και σε όλους τους σαμάνους σαν αυτόν να

καταλήγουν σε παράδοξα συμπεράσματα για την ενέργεια, τα οποία αρχικά φαίνονται να σχετίζονται μόνο με αυτούς και τις προσωπικές συνθήκες τους, αλλά, αν εξεταστούν προσεκτικά, ίσως να μπορούν να εφαρμοστούν σε οποιονδήποτε από εμάς. Σύμφωνα με τον don Χουάν, η ολοκλήρωση της αναζήτησης των σαμάνων είναι αυτό που ο ίδιος θεωρούσε ύστατο ενεργειακό γεγονός όχι μόνο για τους μάγους, αλλά για όλα τα ανθρώπινα όντα πάνω στη Γη, και το αποκαλούσε «οριστικό ταξίδι».

Το οριστικό ταξίδι είναι η δυνατότητα διατήρησης της επίγνωσης, ενισχυμένης στο έπακρο μέσω της αφοσίωσης του ατόμου στη γνωστική λειτουργία των σαμάνων, πέρα από το σημείο στο οποίο ο οργανισμός είναι ικανός να λειτουργήσει ως μονάδα που έχει συνοχή, δηλαδή πέρα από τον θάνατο. Αυτή η υπερβατική επίγνωση γινόταν αντιληπτή από τους σαμάνους του αρχαίου Μεξικού ως δυνατότητα της ανθρώπινης επίγνωσης να υπερβεί καθετί γνωστό και να φτάσει, με αυτόν τον τρόπο, στο επίπεδο της ενέργειας που ρέει στο σύμπαν. Οι σαμάνοι σαν τον don Χουάν Μάτους όριζαν ως απώτερο στόχο της αναζήτησής τους τη μεταμόρφωσή τους σε ανόργανα όντα, δηλαδή σε ενέργεια που έχει επίγνωση του εαυτού της, που ενεργεί ως μονάδα με συνοχή, αλλά χωρίς οργανισμό. Αυτή την πλευρά της γνωστικής λειτουργίας την αποκαλούσαν απόλυτη ελευθερία, μια κατάσταση στην οποία υπάρχει η επίγνωση ελεύθερη από τα όσα επιβάλλουν η κοινωνικοποίηση και οι κανόνες κοινωνικής συνύπαρξης.

Αυτά είναι τα γενικά συμπεράσματα στα οποία κατέληξα εμβαθύνοντας στη γνωστική λειτουργία των σαμάνων του αρχαίου Μεξικού. Χρόνια μετά την πρώτη έκδοση αυτού του βιβλίου, συνειδητοποίησα ότι αυτό που μου είχε προσφέρει ο don Χουάν ήταν μια ολοκληρωτική γνωστική επανάσταση. Προσπάθησα, στα επόμενα έργα μου, να δώσω μια ιδέα για τις διαδικασίες που προκαλούν αυτή τη γνωστική επανάσταση. Με δεδομένο ότι ο don Χουάν μου γνώρισε έναν ζωντανό κόσμο, οι διαδικασίες αλλαγής σε έναν τέτοιο ζωντανό κόσμο δεν παύουν ποτέ. Συνεπώς τα συμπεράσματα είναι μόνο μνημονικές τεχνικές ή λειτουργικά

σχήματα που χρησιμεύουν ως εφελθήρια για τη μετάβαση σε νέους ορίζοντες γνωστικής λειτουργίας.

Para mí sólo recorrer los caminos que tienen corazón, cualquier camino que tenga corazón.

Por ahí yo recorro, y la única prueba que vale es atravesar todo su largo. Y por ahí yo recorro mirando, mirando, sin aliento.

(Για μένα υπάρχει μόνο το ταξίδι στους δρόμους που έχουν καρδιά, σε όποιον δρόμο έχει καρδιά.

Εκεί, σ' αυτούς, ταξιδεύω εγώ, και η μόνη πρόκληση που έχει αξία για μένα είναι να πορευτώ μέχρι το τέλος τους. Εκεί ταξιδεύω εγώ και κοιτάζω – κοιτάζω χωρίς ανάσα.)

ΔΟΝ ΧΟΥΑΝ

...δεν μπορούμε να επιχειρήσουμε τίποτα περισσότερο από το να καθορίσουμε την αφετηρία και την κατεύθυνση ενός δρόμου που εκτείνεται στο άπειρο. Η αξίωση της συστηματικής και οριστικής πληρότητας θα ήταν, το λιγότερο, αυταπάτη. Ο σπουδαστής μπορεί να επιτύχει την τελειότητα μόνο με την υποκειμενική έννοια ότι μεταδίδει όλα όσα κατορθώνει να δει.

ΓΚΕΟΡΓΚ ΖΙΜΕΛ

Πρόλογος

Αυτό το βιβλίο είναι εθνογραφικό και ταυτόχρονα αποτελεί μια αλληγορία.

Ο Carlos Castaneda, ως μαθητευόμενος του don Χουάν, μας μεταφέρει σε εκείνη τη στιγμή του λυκόφωτος, στη χαραμάδα του σύμπαντος ανάμεσα στο φως της μέρας και το σκοτάδι, και μας περνάει σε έναν κόσμο που δεν είναι απλώς διαφορετικός από τον δικό μας, αλλά που επιπλέον τον διέπει μια εντελώς διαφορετική τάξη πραγματικότητας. Για να φτάσει εκεί τον βοήθησαν το mescalito, η yerba del diablo και ο humito – το πεγιότ, η ντατούρα ή διαβολόχορτο και ο «μικρός καπνός». Ωστόσο, το κείμενο αυτό δεν είναι μια απλή εξιστόρηση εμπειριών παραισθήσεων, γιατί οι επιδέξιοι χειρισμοί του don Χουάν προσφέρουν καθοδήγηση στον ταξιδιώτη, ενώ οι ερμηνείες του προσδίδουν νόημα στα γεγονότα που εμείς έχουμε την ευκαιρία να βιώσουμε μέσω του μαθητή του μάγου.

Η ανθρωπολογία μάς διδάσκει ότι ο κόσμος ορίζεται διαφορετικά σε κάθε τόπο. Αυτό δεν συμβαίνει μόνο επειδή οι λαοί έχουν διαφορετικά έθιμα, ούτε επειδή πιστεύουν σε διαφορετικούς θεούς και προσδοκούν διαφορετική μοίρα μετά τον θάνατο. Αυτό συμβαίνει μάλλον επειδή ο κόσμος κάθε λαού έχει διαφορετικό σχήμα. Διαφέρουν ακόμα και οι μεταφυσικές αντιλήψεις: το διάστημα δεν υπακούει στην ευκλείδεια γεωμετρία, ο χρόνος δεν είναι ένα συνεχές χωρίς συγκεκριμένη κατεύθυνση, το αιτιατό δεν συμμορφώνεται με την αριστοτέλεια λογική, ο άνθρωπος δεν διαφοροποιείται από τον μη άνθρωπο, ούτε η ζωή από τον θάνατο, όπως συμβαίνει στον κόσμο μας. Γνωρίζουμε κάποια πράγματα για το σχήμα αυτών των άλλων κόσμων χάρη στη λογική που διέπει τις γλώσσες των αυτόχθονων, αλλά και χάρη στους μύθους και τις τελετές που έχουν καταγράψει οι ανθρωπολόγοι. Ο don Χουάν μας αφήνει να ρίξουμε μια ματιά στον κόσμο ενός μάγου της φυλής των Γιάκι, κι επειδή

αυτόν τον κόσμο τον βλέπουμε υπό την επήρεια ψυχοτρόπων ουσιών τον αντιλαμβανόμαστε με βάση μια πραγματικότητα που διαφέρει ολοκληρωτικά από τις άλλες πηγές. Αυτή είναι η ξεχωριστή αρετή αυτού του έργου.

Ο Castaneda υποστηρίζει, πολύ σωστά, ότι αυτός ο κόσμος, παρά τις διαφορές του όσον αφορά την αντίληψη, έχει τη δική του εσωτερική λογική. Προσπαθεί να τον εξηγήσει εκ των έσω –μέσα από τις άφθονες και έντονες προσωπικές εμπειρίες του ενώ βρισκόταν υπό την καθοδήγηση του don Χουάν– και όχι να τον μελετήσει με τους όρους της λογικής μας. Το ότι δεν το πετυχαίνει αυτό απόλυτα δεν οφείλεται στους προσωπικούς περιορισμούς του, αλλά στους περιορισμούς που θέτουν η κουλτούρα και η γλώσσα μας στην αντίληψη. Πάντως, με την προσπάθειά του καταφέρνει να γεφυρώσει τον κόσμο του μάγου με τον δικό μας, τον κόσμο της μη κοινής πραγματικότητας με τον κόσμο της κοινής πραγματικότητας.

Η θεμελιώδης σημασία τού να εισχωρούμε σε κόσμους διαφορετικούς από τον δικό μας –συνεπώς και της ίδιας της ανθρωπολογίας– έγκειται στο γεγονός ότι αυτή η εμπειρία μάς οδηγεί στην κατανόηση πως ο κόσμος μας είναι και αυτός ένα πολιτισμικό κατασκεύασμα. Βιώνοντας άλλους κόσμους, αντιλαμβανόμαστε τον δικό μας ως αυτό που είναι πραγματικά, κι έτσι έχουμε τη δυνατότητα να δούμε, έστω και φευγαλέα, πώς μπορεί να είναι στ' αλήθεια ο πραγματικός κόσμος, αυτός που βρίσκεται ανάμεσα στο δικό μας πολιτισμικό κατασκεύασμα και σε εκείνους τους άλλους κόσμους. Γι' αυτό το βιβλίο αποτελεί αλληγορία, πέρα από το ότι είναι εθνογραφικό. Όπως συμβαίνει με όλες τις καλές αλληγορίες, αυτό που βλέπει κανείς εξαρτάται από τη δική του αντίληψη και δεν χρειάζεται περαιτέρω εξήγηση.

Οι συζητήσεις του Carlos Castaneda με τον don Χουάν έγιναν όταν ήταν φοιτητής ανθρωπολογίας στο UCLA, το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια, στο Λος Άντζελες. Του είμαστε υποχρεωμένοι για την υπομονή του, το θάρρος του και την οξυδέρκειά του να αναζητήσει και να αντιμετωπίσει την πρόκληση της διπλής μαθητείας, και για το γεγονός ότι μας μεταφέρει με

λεπτομέρειες τις εμπειρίες του. Σε αυτό το έργο επιδεικνύει το ταλέντο που είναι απαραίτητο να διαθέτει ένας εθνογράφος – την ικανότητα να μπαίνει σε έναν ξένο κόσμο. Πιστεύω ότι ανακάλυψε ένα μονοπάτι με την καρδιά του.

Walter Goldschmidt

Εισαγωγή

Το καλοκαίρι του 1960, ενώ σπούδαζα ανθρωπολογία στο UCLA, στο Λος Άντζελες, έκανα πολλά ταξίδια στα νοτιοδυτικά για να συγκεντρώσω πληροφορίες για τα φαρμακευτικά φυτά που χρησιμοποιούν οι Ινδιάνοι της περιοχής. Τα γεγονότα που εξιστορώ εδώ άρχισαν σε ένα από τα ταξίδια μου. Περίμενα το λεωφορείο στον σταθμό μιας συνοριακής πόλης, μαζί με έναν φίλο που με καθοδηγούσε και με βοηθούσε σε αυτή την έρευνα. Ξαφνικά, έσκυψε προς το μέρος μου και μου ψιθύρισε ότι ο άνδρας –ένας ασπρομάλλης ηλικιωμένος Ινδιάνος– που καθόταν μπροστά στο παράθυρο, γνώριζε πολλά για τα φυτά, ειδικά για το πεγιότ. Ζήτησα από τον φίλο μου να μου γνωρίσει αυτόν τον άνδρα.

Ο φίλος μου τον χαιρέτησε από μακριά, έπειτα τον πλησίασε και του έσφιξε το χέρι. Αφού μίλησαν για λίγο, ο φίλος μου μου έκανε νόημα να πάω κοντά τους, αλλά με άφησε αμέσως μόνο με τον ηλικιωμένο, χωρίς καν να μπει στον κόπο να μας συστήσει. Ο ηλικιωμένος δεν φάνηκε να ξαφνιάζεται καθόλου. Του είπα το όνομά μου κι εκείνος είπε ότι τον έλεγαν Χουάν και ότι ήταν στη διάθεσή μου. Μιλούσε ισπανικά και χρησιμοποιούσε τον πληθυντικό ευγενείας. Ανταλλάξαμε χειραψία με δική μου πρωτοβουλία και μετά μείναμε σιωπηλοί για λίγο. Η σιωπή δεν είχε ένταση, αλλά γαλήνη, ήμασταν και οι δύο χαλαροί. Παρόλο που το μελαψό του πρόσωπο και ο λαιμός του ήταν γεμάτα ρυτίδες που αποκάλυπταν την ηλικία του, μου έκανε εντύπωση που το σώμα του ήταν ευκίνητο και μυώδες.

Του είπα ότι με ενδιέφερε να συγκεντρώσω πληροφορίες για τα φαρμακευτικά φυτά. Αν και στην πραγματικότητα είχα άγνοια για το πεγιότ, προσποιήθηκα ότι ήξερα πολλά, και μάλιστα έφτασα στο σημείο να υπαινιχθώ ότι μια συζήτηση μαζί μου θα ήταν επωφελής γι' αυτόν. Ενώ εγώ φλυαρούσα, αυτός απλώς έγνεφε καταφατικά αργά και με κοίταζε,

χωρίς να λέει τίποτα. Απέφευγα το βλέμμα του και καταλήξαμε να στεκόμαστε οι δυο μας μέσα σε νεκρική σιγή. Τελικά, έπειτα από κάμποση ώρα, ο don Χουάν σηκώθηκε και κοίταξε έξω από το παράθυρο. Είχε έρθει το λεωφορείο του. Με αποχαιρέτησε και βγήκε από τον σταθμό.

Ήμουν εκνευρισμένος επειδή του είχα πει ανοησίες και επειδή με είχε κοιτάξει με εκείνο το διαπεραστικό βλέμμα. Ο φίλος μου επέστρεψε και προσπάθησε να με παρηγορήσει για την αποτυχία μου να μάθω κάτι από τον don Χουάν. Μου εξήγησε ότι ο ηλικιωμένος ήταν συχνά σιωπηλός και κλειστός, αλλά η ενόχληση από την πρώτη μας γνωριμία δεν διαλύθηκε καθόλου εύκολα.

Αποφάσισα να μάθω πού ζούσε ο don Χουάν και αργότερα τον επισκέφτηκα πολλές φορές. Σε κάθε επίσκεψή μου προσπαθούσα να συζητήσω μαζί του για το πεγιότ, αλλά δεν τα κατάφερα. Πάντως γίναμε πολύ καλοί φίλοι και η επιστημονική έρευνά μου ξεχάστηκε ή, τέλος πάντων, ακολούθησε άλλους δρόμους, που δεν είχαν καμία σχέση με τις αρχικές προθέσεις μου.

Ο φίλος που με είχε γνωρίσει με τον don Χουάν μου εξήγησε αργότερα ότι ο ηλικιωμένος δεν ήταν αυτόχθονας της Αριζόνας, όπου είχαμε γνωριστεί, αλλά Ινδιάνος Γιάκι από τη Σονόρα του Μεξικού.

Στην αρχή θεωρούσα τον don Χουάν απλώς έναν ιδιόρρυθμο άνθρωπο που ήξερε πολλά για το πεγιότ και μιλούσε τα ισπανικά πολύ καλά. Αλλά οι άνθρωποι με τους οποίους ζούσε πίστευαν ότι διέθετε κάποια «μυστική γνώση», ότι ήταν «brujos». Η ισπανική λέξη brujos σημαίνει γιατρός, θεραπευτής, μάγος, γητευτής. Ουσιαστικά υπονοεί τον άνθρωπο που έχει υπερφυσικές –και συνήθως σατανικές– δυνάμεις.

Γνωριζόμουν με τον don Χουάν ήδη έναν χρόνο όταν αποφάσισε να μου δείξει εμπιστοσύνη. Μια μέρα μου εξήγησε ότι διέθετε γνώσεις τις οποίες είχε αποκτήσει από έναν δάσκαλο, έναν «ευεργέτη» όπως τον αποκαλούσε, υπό την καθοδήγηση του οποίου είχε μαθητεύσει. Ο don Χουάν, με τη σειρά του, είχε διαλέξει εμένα για να μαθητεύσω κοντά του, αλλά με προειδοποίησε ότι θα έπρεπε να αφοσιωθώ απόλυτα και ότι η εκπαίδευση θα ήταν μακρόχρονη και κοπιαστική.

Ο δον Χουάν χαρακτήρισε τον δάσκαλό του «diablero». Αργότερα έμαθα ότι αυτή τη λέξη τη χρησιμοποιούσαν μόνο οι Ινδιάνοι της Σονόρα. Δηλώνει τον σατανικό άνθρωπο που ασκεί μαύρη μαγεία και είναι ικανός να μεταμορφώνεται σε ζώο – σε πουλί, σκύλο, κογιότ ή σε οποιοδήποτε άλλο πλάσμα.

Σε μια από τις επισκέψεις μου στη Σονόρα βίωσα μια παράξενη εμπειρία που έδειξε με σαφήνεια την άποψη των Ινδιάνων για τους diableros. Οδηγούσα νύχτα μαζί με δύο Ινδιάνους φίλους, όταν είδα να διασχίζει τον δρόμο ένα ζώο που έμοιαζε με σκύλο. Ένας από τους συντρόφους μου είπε ότι δεν ήταν σκύλος αλλά πελώριο κογιότ. Έκοψα ταχύτητα και σταμάτησα στην άκρη του δρόμου για να δω το ζώο καλύτερα. Έμεινε κάτω από το φως των προβολέων για κάμποσα δευτερόλεπτα και μετά κατευθύνθηκε τρέχοντας προς τον θαμνότοπο. Σίγουρα ήταν κογιότ, αλλά διπλάσιο σε μέγεθος από το κανονικό. Οι φίλοι μου είπαν με ενθουσιασμό ότι ήταν πολύ ασυνήθιστο πλάσμα – μάλιστα ένας είπε ότι ίσως ήταν diablero. Αποφάσισα να εκμεταλλευτώ αυτή την εμπειρία για να ρωτήσω τους Ινδιάνους της περιοχής σχετικά με τις απόψεις τους για την ύπαρξη των diableros. Μίλησα με πολλούς, τους είπα την ιστορία και τους έκανα ερωτήσεις. Οι τρεις συζητήσεις που ακολουθούν αποκαλύπτουν τις απόψεις τους.

«Τσόι, πιστεύεις ότι ήταν κογιότ;» ρώτησα έναν νεαρό αφού του είπα όλη την ιστορία.

«Ποιος ξέρει; Σίγουρα σκύλος ήταν. Έτσι όπως τα λες, παραήταν μεγάλο για κογιότ».

«Λες να ήταν diablero;»

«Αηδίες. Δεν υπάρχουν τέτοια πράγματα».

«Γιατί το λες αυτό, Τσόι;»

«Ο κόσμος φαντάζεται διάφορα. Βάζω στοίχημα ότι αν το έπιανες, θα έβλεπες πως ήταν σκύλος. Μια φορά είχα κάτι δουλειές σε μια άλλη πόλη. Σηκώθηκα πριν από το χάραμα και σέλωσα ένα άλογο. Καθώς έφευγα, έπεσα πάνω σε μια μαύρη σκιά στον δρόμο που έμοιαζε με τεράστιο ζώο. Το άλογό μου σηκώθηκε στα πισινά του πόδια και με πέταξε κάτω.

Τρόμαξα κι εγώ, αλλά τελικά η σκιά ήταν μια γυναίκα που πήγαινε στην πόλη με τα πόδια».

«Δηλαδή, Τσσί, δεν πιστεύεις ότι υπάρχουν diableros;»

«Dableros! Τι πάει να πει diablero; Πες μου τι είναι diablero!»

«Δεν ξέρω, Τσσί. Ο Μανουέλ, που ήταν μαζί μου εκείνη τη νύχτα, είπε ότι το κογιότ μπορεί να ήταν diablero. Μήπως μπορείς εσύ να μου πεις τι είναι diablero;»

«Λένε ότι diablero είναι ένας brujo που παίρνει όποια μορφή θέλει. Αλλά όλοι ξέρουν ότι αυτά είναι βλακείες. Οι γέροι εδώ πέρα λένε ένα σωρό ιστορίες για τους diableros. Εμείς οι νέοι δεν ασχολούμαστε με τέτοια».

«Δόνια Λους, τι ζώο λες να ήταν;» ρώτησα μια μεσόκοπη γυναίκα.

«Μόνο ο Θεός ξέρει, αλλά εγώ νομίζω ότι δεν ήταν κογιότ. Υπάρχουν πράγματα που φαίνονται σαν κογιότ, αλλά δεν είναι. Έτρεχε το κογιότ ή έτρωγε;»

«Στεκόταν ακίνητο, αλλά όταν το πρωτοείδα μου φάνηκε ότι κάτι έτρωγε».

«Είσαι σίγουρος ότι δεν κρατούσε κάτι στο στόμα του;»

«Μπορεί και να κρατούσε. Πες μου, όμως, έχει σημασία αυτό;»

«Ναι, έχει. Αν κρατούσε κάτι στο στόμα του, τότε δεν ήταν κογιότ».

«Και τι ήταν;»

«Ή άνδρας ή γυναίκα».

«Πώς τους λες αυτούς τους ανθρώπους, δόνια Λους;»

Δεν μου απάντησε. Της έκανα ερωτήσεις για λίγο ακόμα, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Τελικά είπε ότι δεν ήξερε. Τη ρώτησα αν αυτούς τους ανθρώπους τους λένε diableros, και μου απάντησε ότι ένα από τα ονόματα με τα οποία τους αποκαλούν είναι κι αυτό».

«Ξέρεις κανέναν diablero;» ρώτησα.

«Ήξερα μια γυναίκα», μου απάντησε. «Σκοτώθηκε. Συνέβη όταν ήμουν μικρό παιδί. Η γυναίκα, έλεγαν, μεταμορφωνόταν σε θηλυκό σκυλί. Και μια νύχτα ένα σκυλί μπήκε στο σπίτι ενός λευκού για να κλέψει τυρί. Ο λευκός σκότωσε το σκυλί με ένα δίκαννο, και τη στιγμή που πέθανε το

Παράρτημα Β' / Διάγραμμα δομικής ανάλυσης

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Η πρώτη μονάδα

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

ΤΟ ΝΑ ΓΙΝΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΘΗΣΗΣ

Δεν απαιτούνται φανερά προσόντα

Απαιτούνται κάποια κρυφά προσόντα

Ο μαθητευόμενος επιλέγεται από μια απρόσωπη δύναμη

Αυτός που επιλέγεται (escogido)

Οι αποφάσεις της δύναμης καταδεικνύονται μέσω οίωνων

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΕΧΕΙ ΑΚΛΟΝΗΤΗ ΠΡΟΘΕΣΗ

Λιτότητα

Ορθότητα κρίσης

Έλλειψη ελευθερίας για καινοτομία

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΕΧΕΙ ΔΙΑΥΓΕΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ελευθερία αναζήτησης ενός δρόμου

Γνώση του συγκεκριμένου σκοπού

Ο άνθρωπος της γνώσης είναι ευπροσάρμοστος

ΤΟ ΝΑ ΓΙΝΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΖΗΤΗΜΑ ΕΠΙΠΟΝΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Υποκριτική δεινότητα

Αποτελεσματικότητα

Πρόκληση

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ

Πρέπει να έχει σεβασμό

Πρέπει να έχει φόβο

Πρέπει να βρίσκεται σε εγρήγορση

Επίγνωση της πρόθεσης

Επίγνωση της αναμενόμενης ρευστής κατάστασης

Πρέπει να έχει αυτοπεποίθηση

ΤΟ ΝΑ ΓΙΝΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΑΔΙΑΚΟΠΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Πρέπει να ανανεώνεται η επιδίωξη να γίνει κανείς άνθρωπος της γνώσης

Ανυπαρξία μονιμότητας

Πρέπει να ακολουθήσει κανείς έναν δρόμο που έχει καρδιά

Η δεύτερη μονάδα

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΕΧΕΙ ΕΝΑΝ ΣΥΜΜΑΧΟ

Ο ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΜΟΡΦΟΣ

Ο ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΑΝΤΙΛΗΠΤΟΣ ΩΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Ο σύμμαχος που περιέχεται στην *Datura innoxia*

Μοιάζει με γυναίκα

Είναι κτητικός

Είναι βίαιος

Είναι απρόβλεπτος

Έχει επιβλαβή επίδραση στον χαρακτήρα των ακολούθων του

Προσφέρει υπερβολική δύναμη

Ο σύμμαχος που περιέχεται στο *Psilocybe mexicana*

Μοιάζει με άνδρα

Είναι νηφάλιος

Είναι ευγενικός

Είναι προβλέψιμος

Έχει ευεργετική επίδραση στον χαρακτήρα των ακολούθων του

Προσφέρει έκσταση

Ο ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΔΑΜΑΖΕΤΑΙ

Ο σύμμαχος είναι όχημα

Ο σύμμαχος που περιέχεται στην *Datura innoxia* είναι απρόβλεπτος

Ο σύμμαχος που περιέχεται στο *Psilocybe mexicana* είναι προβλέψιμος